

A közzététel időpontja: 2021. július 16.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2022. január 1.

SZERB NÉPISMERET

RÉSZLETES VIZSGAKÖVETELMÉNYEK

A) KOMPETENCIÁK

A középszint és emelt szint kompetenciái azonosak, a különbség csupán a témák megközelítésének összetettségében, önállóságában van. A vizsga nyelve: szerb.

- A szerb nemzetiségre vonatkozó források (írott, képi, elektronikus) felhasználása, elemzése.
- A kapott források, napi sajtóból vett publicisztika, képi és hangzó történeti források és elektronikus ismerethordozók, valamint személyes tapasztalatok alapján nemzetiségpolitikai problémák megfogalmazása, ok-okozati viszonyok felismerése, analógia megvonása a múlt és jelen között.
- A tárgyi és szellemi néprajzi hagyaték megismerése, felhasználása a szerb lakta régiók, települések szemléletes bemutatásában, leírásában.
- Publicisztikai írások, szociológiai felmérések tanulmányozása, azok felhasználásával a nemzetiségi egyén és közössége kapcsolatainak bemutatása és értelmezése.
- A szerb nemzetiség települési területén a földrajzi adottságok, az életviszonyok, életmód és gazdasági kapcsolatok közötti összefüggések felismerése, értelmezése.
- Térképek, történeti, települési, gazdaságföldrajzi demográfiai adatok kikeresésével, válogatásával és azok felhasználásával, egy a szerb nemzetiségre különösen jellemző esemény bemutatása.
- A Magyarországon beszélt szerb nyelv jellemző jegyei, nyelvjárási szöveg megértése, köznyelvi tolmácsolása, eltérések felismerése.
- A magyarországi szerb nemzetiség közösség ének-, zene- és táncművészetének jellemzése, bemutatása vagy leírása.
- Képzőművészeti alkotások és irodalmi forrásmunkák jellemzése, bemutatása jellegzetes szerb tájakról. Szerb népviseletek, motívumok, színek és a vizsgázó szülőhelye népviseletének felismerése és bemutatása.
- Hagyományos műsoros ünnepség tervezése, összeállítása, szöveges műsorajánló készítése.
- A nemzetiségi politika kereteit meghatározó jogszabályok ismerete, elemzése, esettanulmányok készítése, a jogalkalmazás gyakorlati kérdéseinek bemutatása.
- Egy szerb nemzetiségi önkormányzat, egyesület, alapítvány, civil szervezet érdekképviselői lehetőségeinek mérlegelő bemutatása.

B) TÉMAKÖRÖK

A közép- és az emelt szintű a vizsgakövetelmények ismeretanyaga lényegében nem különbözik. Középszinten kisebb elméleti háttérrel a személyes tapasztalatok, megszerzhető ismeretek felhasználása, míg az emelt szinten az átfogóbb összefüggéslátás, az információk, tapasztalatok elvontak, általánosabb, összetettebb kifejezése a cél. Ezt a vizsgázónak írásban és szóban egyaránt tanúsítania kell.

Az emelt szintű vizsga tartalmi követelményeibe beletartoznak a középszintű vizsga tartalmi követelményei.

1. Történeti ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
1.1 Őshaza, balkáni honfoglalás.	A szlávok őshazája, a szétvándorlás okai; délszlávok a Balkánon a VI-VII. században.	A délszláv-kép változása a bizánci forrásokban.
1.2 Az első szerb államalakulatok.	A szerbek a bolgár és bizánci állam „háromszögében”.	Duklja vagy Raska a kezdetektől a XII. századig.
1.3 A Nemanjic-kor (Nemanja-tól Stefan Decanski-ig).	A középkori szerb állam (nagyzsúpánság, királyság) politikátörténete.	A Nemanjić-kolostorok anyagi és szellemi kultúrája.
1.4 A Szerb Császárság és a tartományurak kora.	Koszovói csata – előzményei, lefolyása, következményei.	Dusanov Zakonik alapján a középkori szerb társadalom képe.
1.5 A Szerb Despotátus.	Az egyik szerb deszpothész uralkodói portréja (pl. Stefan Lazarević Visoki).	A Szerb Despotátus és a középkori magyar állam kapcsolata (pl. a Brankovicok és a Hunyadiak).
1.6 A balkáni szerbek a török hódoltság alatt (1459–1804). A magyarországi szerbek 1690-es „nagy” bevándorlása.	A szerb nép helyzete az Oszmánok alatt (pl. raja, kiváltságos rétegek, felkelések). Arsenije III. Carnojevic pátriárka szerepe a nagy bevándorlásban.	Az Ipek Patriarkhátus és a pravoszláv egyház nemzetmegtartó szerepe. I. Lipót császár privilégiumai.
1.7 Az első és a második szerb felkelés kora.	Karađorđe vagy Miloš portréja.	Élet az első modernkori szerb államban (pl. a Popeđiteljski Sovjet Serbski tevékenysége alapján).
1.8 Az Obrenovic-ház uralma.	Mihailo Obrenović portréja.	Az Obrenović-kori szerb állam az alkotmányok változása tükrében.
1.9 A Karadjordjevic-ház uralma.	Az Osloboditelj vagy az Ujedinitelj portréja.	A jugoszláv eszme megvalósulása (pl. a fegyveres harcokban, diplomáciai küzdelmekben, a Királyi Jugoszlávia nemzetiségpolitikája).

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
1.10 A szerbek Pest-Budán a XIX. században.	Stojan Vujičić monográfiája alapján: „Idegenvezetés” a Belvárosban vagy a Tabánban.	Egy korabeli szerb intézmény tevékenységének részletes bemutatása (pl. Tekelijanum).

2. Néprajzi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
2.1 A szerb nemzetiség tárgyi kultúrája, szokásai.	A szerbek lakta település földrajzi adottságainak ismerete, jellemzői. A szerb családi ház jellegzetessége. A településen lévő házak, lakberendezések összehasonlítása. A családi és rokoni kapcsolatok felismerése, megnevezése, az összetartás fontossága régen és ma.	Projektterv készítése tárgyi gyűjtésre és kiállításra. A generációk együttélésének problematikája, annak elemzése és mára való kivetítése.
2.2 A szerb nemzetiség vallása, kultúrája.	A Budai Ortodox Egyházmegye fénykora. Pest, Buda és Szentendre, a szerb kultúra és műveltség központjainak ismerete.	Projektterv készítése források alapján. Projektterv készítése gyűjtő-, illetve kutatómunka. Pl.: a szerb kultúra az európai áramlatokba való bekapcsolódásának bemutatása
2.3 A szerb nemzetiség szokásrendszere.	A naptári év szokásai, ünnepei. A családi események jellegzetessége. Egyházi ünnepekkel kapcsolatos hagyományok, rítusok. Munkához, évszakokhoz, időjáráshoz kapcsolódó szerb ünnepi népszokások, lírai versekben (népdalok) megjelenő motívumok alapján. „Elmúlt régi, szépszokásaink” Lázár szombatja, Lázár fűzfaága.	Projektterv készítése szokások gyűjtésére. Pl. egy szerb lakodalom menetéről, rituális eseményeiről, szereplőkről, szokásokról.

2.4 A szerb nemzetiség népviselete.	Lakóhelyének legjellemzőbb férfi és női népviseletének, hajviseletének jellemzői. A néptáncsoportok népviselete: színek, anyagok, formák, bemutatása.	Korok és divatok bemutatása, a változások folyamatai és okai.
2.5 Étkezési szokások.	A szerbek étkezési és főzési kultúrája. Jellegzetes szerb ételek; a mindennapokhoz, az ünnepekhez, hagyományokhoz kapcsolódó étrend összeállítása. Böjtös időszakra (karácsony, húsvét) jellemző szokások, néhány étel elkészítésének módja, leírása.	A szerb nemzetiség étkezési szokásainak összehasonlítása más nemzetiségek szokásaival, illetve a többségi nemzetével.
2.6 A szerb nemzetiség médiája.	A magyarországi szerb írott és elektronikus médiájának szerepe a nemzetiség értékeinek fenntartásában. Véleménynyilvánítás a Srpske Narodne Novine által közölt tartalmakkal kapcsolatban.	Egy több részes néprajzi műsorsorozat terve a Szerb Rádió számára.

3. Földrajzi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
3.1 A magyarországi szerbek régiói.	A szerbek lakta régiók sajátosságainak bemutatása, földrajzi adottságainak leírása	Térkép készítése a vizsgázó saját régiójáról, a természeti, néprajzi és kulturális nevezetességek listájával.
3.2 A földrajzi adottságok és az életmód összefüggései.	A földrajzi környezet és a specifikus kisebbségi lét hatásának bemutatása, az életviszonyok értelmezése. A szerb táj bemutatása irodalmi és képzőművészeti alkotások felhasználásával.	Az életmód változásának megismertetése irodalmi és történelmi szemelvények alapján.
3.3 Ismeretek az anyaország földrajzáról.	Szerbia régióinak földrajzi fekvésének, tájegységeinek bemutatása, természeti szépségeinek és turisztikai nevezetességeinek	Szerbia északi területeinek természetföldrajzi jellemzése (Vojvodina, Novi Sad, Fruska gora).

	leírása. Forrásanyagok alapján Szerbia jelentősebb központjának, városainak bemutatása.	
--	---	--

4. Társadalmi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
4.1 A magyarországi szerbség közösségi kapcsolatai.	A különböző népcsoportokhoz tartozók alapvető és nagyobb közösségi kapcsolatai. A szerb összetartozást erősítő országos rendezvények (Szent Száva, Szent Vid) funkcióinak, jellemzőinek értelmezése.	Esettanulmány alapján a magyarországi szerbség közösségi és etnikai identitásának elemzése.
4.2 A szerb nemzetiségű egyén helye és a többes közösségi kötődések hatásai.	Egy közösségi kapcsolat jellemzése. Kulturális emlékhelyek (Grábóc, Szentendre) szerepe az egyén és a közösség életében.	Az identitásvállalás megnyilvánulási formái.

5. A szerb nemzetiség nyelvével kapcsolatos ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
5.1 A szerb nyelvi fejlődésre ható tényezők.	A szerb nyelv helye a szláv nyelvek sorában. A szerb nyelvfejlődés jelentős állomásainak bemutatása. Vuk Karadzic, a szerb nyelv megújítója, szerepe a szerb nyelv fejlődésében.	A tájékozottság bizonyítása szövegeken.
5.2 A köznyelv és a nyelvi változatok szerepe.	A dialektus bemutatása példák alapján. Egy saját környezetből választott nyelvjárásban hallott szöveg tolmácsolása. A kiejtés mód bemutatása irodalmi műveken. A magyarországi szerbek anyanyelve, az anyanyelv szerepe az identitás megőrzésében.	A média hatása a mindennapi nyelvhasználatra. Olyan irodalmi műalkotás értelmezése, amelyek központi témája a nyelvhasználat. A kétnyelvűség ismérvei.

6. A szerb nemzetiség épített környezete

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
6.1 Szerb építészet.	A középkori építészet a ras-i, szerb bizánci, a moravai iskola, a freskó és ikonfestészet jellemző jegyeinek bemutatása.	Építészeti stílusok felismerése és bemutatása írásban (Hilandar, Studenica kolostorok).
6.2 A magyarországi szerb képzőművészet, építészet.	A magyarországi szerb ortodox templomok sajátos stílusának bemutatása.	Mihailo Zivkovic budai ikonfestő munkáinak, a szentendreai Blagovestenska-templom ikonosztáziójának elemzése.
6.3 Az épített környezet formái és funkcionális vonásai.	Vázlatkészítés saját települése alaprajzáról, szerb utcanevek megnevezése, és azok kialakulásainak bemutatása.	Saját település szerb nemzetiségi építészetének formai jegyei.
6.4 A szerb nemzetiségi örökség védelme.	A vizsgázó lakóhelyére vonatkozó értékmentő program vázlatának elkészítése.	Egy értékmentő program megvalósításának részletes bemutatása.

7. A szerb nemzetiség zene-, ének- és táncművészete

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
7.1 Szerb népzene, népdalok jellemzése.	A szerb zeneszerzés és az egyházi zene, valamint népdalkutatás első kezdeményezőjének (Kornelije Stankovic) írásos bemutatása.	Egy bizánci egyházi szövegű ének lejegyzése.
	A zene, a hangszeres éneklés szerepe a hétköznapi és ünnepek szokásrendszerében.	Lakodalmi dalok bemutatása, elemzése.
	Vujicsic Tihomir zenei hagyományának bemutatása.	A Vujicsic Együttes névadója gyűjtőmunkájának bemutatása.
7.2 A magyarországi szerbek táncművészete.	A szerb tradicionális táncok leírása, elemzése.	Szertartásos, archaikus táncok leírása (Dodole, Lazarice).
7.3 A hagyományörzés a szerb zeneművészetben.	Egy énekes, zenés táncos műsorajánló program elkészítése.	Műsorajánló elkészítése egy hagyományörző programról.

8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
8.1 A nemzetiségi politika jogszabályi keretei.	A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi törvény alapvető ismerete, s annak hatásai. Az alapvető jogok biztosának, illetve a Magyarországon élő Nemzetiségek Jogainak Védelmét Ellátó Biztoshelyettesének szerepe.	A nemzetiségeket érintő törvények elemzése.
8.2 A nemzetiségi önkormányzatiság alapjai és gyakorlata.	Egy szerb nemzetiségi önkormányzat működésének bemutatása.	A nemzetiségi önkormányzati választási rendszer jellemzése.
8.3 A szerb nemzetiségi önkormányzatok, egyesületek programjainak szerepe az önazonosság megtartásában.	A régió egyesületeinek, civil szerveződéseinek, programjainak, működési elveinek bemutatása. A rendszerváltás óta létrehozott és a Szerb Országos Önkormányzat által működtetett tudományos, pedagógiai, kulturális és köznevelési intézmények.	Javaslatok megfogalmazása a helyi, regionális vagy országos politika számára a nemzetiségi identitás támogatására.

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint		Emelt szint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
projekt	15 perc	180 perc	20 perc
80 pont	70 pont	100 pont	50 pont

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga

A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS	Egynyelvű szótár	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	A feladatok megjelölésével összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)	NINCS	A feladatok megjelölésével összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)

Közzé kell tenni

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	NINCS	tételcímek	NINCS	tételcímek
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	NINCS	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény			

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
Egy téma önálló, évközi feldolgozása	A projektmunka megvédése	Egy tétel kifejtése
80 pont	20 pont	50 pont
	70 pont	

Írásbeli vizsga

Egy projekt készítése váltja ki az írásbeli vizsgát.

A részletes követelményekben szereplő nyolc témakör bármelyikéből választható, melyet a vizsgázó a szóbeli vizsgán véd meg.

A projektmunkával szemben támasztott követelmények

10-20 oldal terjedelmű, amelyből szemléltetések nélkül a szöveg hossza 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal minimum 5 oldal. A projektleírásnak tartalmaznia kell a munka fázisait: a téma kiválasztása indoklását, hipotézisek, illetve célkitűzések megfogalmazását, bibliográfiát, szakirodalmi vonatkozásokat, a gyűjtőmunka leírását, a téma tartalmi részének kidolgozását, következtetéseket, személyes élményeket. A projektmunka a téma kiválasztásától a végső forma létrehozásáig önálló munka. A vizsgázó a projektmunka elkészítése során konzulens segítségét kérheti. Ha a vizsgázó már nem rendelkezik tanulói jogvisztonnal, és konzulens segítségét kéri, akkor saját maga gondoskodik konzulensről. A tanulói jogviszonyban lévő vizsgázó konzulense lehet a szaktanára is. A vizsgázó legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig leadja a kész projektmunkát. A vizsgázó a projektmunka bemutatásához szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást készít, amit a szóbeli vizsgán használ fel, a projekt megvédésekor.

A projektmunka értékelése

A projektmunkára összesen 80 pont adható. A teljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi javítási-értékelési útmutató alkalmazásával történik.

I. Tartalom

a) komplexitás, a téma többoldalú megközelítése	30 pont
b) a téma újszerű megközelítése	10 pont
c) bibliográfia és a téma szakirodalmi vonatkozásainak megjelenítése	5 pont

II. A projektkészítés folyamata

a) a projekt fázisainak megjelenítése	5 pont
b) az egyéni kutatómunka megjelenítése	15 pont

III. Forma

a) nyelvi megformáltság	8 pont
b) szerkezet, végső megjelenítés minősége	7 pont

Amennyiben a létrehozott szöveg jelentősen rövidebb a minimális szövegmennyiségnél (kevesebb, mint 4 oldal), a projektmunka értékelhetetlen.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A vizsgázó 5 percen bemutatja projektmunkáját. Ehhez előre elkészített szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást hoz magával. Ezután 10 perc áll rendelkezésére, hogy kifejtse a tételét.

A tételsor a négy kötelező témakörből összeállított 20 tételből áll. A tételeknek legalább a következő négy ismeretkört le kell fedniük: Történeti ismeretek, Néprajzi ismeretek, A szerb nemzetiség nyelvével kapcsolatos ismeretek, Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek. A tételeknek összességükben le kell fedniük mind a négy témakört. A tételek mindegyike tartalmazzon egy, a tétel témájához kapcsolódó forrást is, amelynek elemzése szintén a felelet része.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 70 pont. Ezen belül a projekt bemutatására 20 pont, a tétel kifejtésére 50 pont adható. A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A projekt bemutatása – összesen 20 pont

– a projektmunka lényegre törő összefoglalása	7 pont
– prezentációs technika, előadásmód	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont
– szemléltetés	3 pont

A szóbeli tétel értékelése – összesen 50 pont

– tartalom	25 pont
– a forrás elemzése	10 pont
– nyelvi megformáltság	10 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont

EMELT SZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
180 perc	20 perc	
Esszé	Tétel kifejtése	
	A) altétel	B) altétel
100 pont	25 pont	25 pont
	50 pont	

Írásbeli vizsga

Az írásbeli feladat tartalmi és formai jellemzői

Emelt szinten az írásbeli vizsgarészben a vizsgázónak központi feladatok alapján (három megadott címből választva) egy 600-700 szavas esszét kell megírnia. Az írásbeli vizsga a részletes vizsgakövetelményekre épül. Az írásbeli vizsgarész nyolc témakörből (ld. Részletes követelmények) tartalmaz forrásokra épülő feladatot, amelyekkel kapcsolatban a vizsgázó összefüggően kifejti az adott témát egyéni véleményével alátámasztva, és a feladatban megadott forrásokra reagálva.

Az írásbeli feladatlap értékelése

A dolgozat egészére maximálisan 100 pont adható. A pontozási útmutatót az írásbeli vizsgarész feladatainak központi javítási-értékelési útmutatója tartalmazza.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

Tartalmi szerkezet

A szóbeli vizsgára 10 központilag meghatározott tétel készül. Minden tétel két altételből áll. Az A) altételt a vizsgázó a Történeti ismeretek és Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek témaköréből, a B) altételt a Néprajzi ismeretek és A szerb nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek témaköréből húzza. Az egyes tételsorokon belül a témakörök aránya nem 50-50%, egy-egy témakör nagyobb hangsúlyt kaphat. A vizsgázónak kétszer tíz perc áll rendelkezésére, hogy a kihúzott két altételben meghatározott témákat kifejtse.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 50 pont. A két altételre 25-25 pont adható.

A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A) altétel

– tartalom	15 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont

B) altétel

– tartalom	15 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont

СРПСКИ НАРОДОПИС

ДЕТАЉНИ ЗАХТЕВИ ЗА МАТУРСКИ ИСПИТ

А) ВЕШТИНЕ

Вештине које ученик треба усвоји односе се подједнако на средњи и на виши степен матуре. Ова два степена матурског испита разликују се једино по конкретном односно апстрактном приступу темама, његовој комплексности, као и степену самосталности која се захтева од ученика.

- Примена и анализа извора (писани, визуелни и електронски извори) који се односе на српску мањину.
- Способност уочавања проблема мањинске политике, препознавања узрочно-последичних веза и повлачења паралеле између садашњости и прошлости на основу датих извора, публицистичких текстова из дневне штампе, визуелних и аудио историјских извора, електронских медија, као и из личног искуства.
- Стицање знања о вредностима музичког блага српског народа и његова примена при описивању и приказивању регија, насеља које настајује српски живаљ.
- Проучавање, одабирање и употреба публицистичких текстова и социолошких истраживања у циљу приказивања и тумачења односа појединца и заједнице унутар српске мањине.
- Способност уочавања и тумачења веза између географских обележја, услова и начина живота и економских односа на територијама насељеним српским живљем.
- Приказивање појаве посебно карактеристичне за српску мањину на основу података добијених путем истраживачког рада на катрографским, историјским, економско-географским, демографским изворима као и изворима везаним за дато насеље.
- Карактеристичне црте говора Срба у Мађарској, разумевање текста датог у дијалекту и његово тумачење, препознавање разлика између дијалекта и говорног језика.
- Приказ или опис карактеристика музичке и плесне културе српске заједнице у Мађарској.
- Приказ обележја ликовно-уметничких и књижевних дела карактеристичних за одређене српске територије. Препознавање и представљање српских народних ношњи, њихових мотива, боја и порекла.
- Планирање програма једне традиционалне свечаности, састављање текстуалног дела програма на основу различитих извора.
- Познавање, анализа закона који одређују оквире мањинске политике, израда и презентација студија о примени датих закона у пракси.
- Аналитички приказ једне српске мањинске самоуправе, савеза, удружења, фондације, невладине организације.

Б) ТЕМАТСКИ КРУГОВИ

Средњи и виши степен матурског испита по садржају градива које се захтева суштински се не разликује. На средњем степену од ученика се очекује да, уз мању теоријску основу, уме да употреби како доступне информације, тако и своје лично искуство за доношење закључака, док се на вишем степену очекује да ученик на основу свог личног искуства и доступних му информација путем апстрактног мишљења створи и прикаже једну општију, комплекснију слику о повезаности појава. Ове способности ученик треба да покаже како у писменом, тако и у усменом облику. Захтеви за садржај испита за виши степен садрже захтеве и садржај које су на средњем степену.

1. Историја

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
1.1 Прапостојбина, досељавање на Балканско полуострво.	Прапостојбина Словена, узроци сеобе; Јужни Словени на Балкану у VI и VII веку.	Промена слике о Јужним Словенима у византијским изворима.
1.2 Стварање првих српских држава.	Срби Бугарске и Византије.	Дукља или Рашка од почетака до XII века.
1.3 Доба Немањића (од Стефана Немање до Стефана Дечанског).	Политичка историја српске средњовековне државе.	Материјална и духовна димензија Немањићких манастира.
1.4 Српско царство и доба обласних господара.	Косовски бој - догађања уочи, ток битке и последице.	Слика средњовековног српског друштва на основу Душановог законика.
1.5 Српска деспотовина.	Портрет једног српског деспота (нпр. Стефана Лазаревића Високог).	Везе између Српске деспотовине и средњовековне мађарске државе (нпр. Бранковићи и Хуњадијеви).
1.6 Срби на Балкану за време турске владавине (1459–1804) „Велико“ досељавање Срба у Мађарску 1690.	Положај српског народа под Османлијама (нпр. раја, привилегизовани слојеви; свакодневни живот и устанци).	Улога Пећке патријаршије и православне цркве у очувању националног идентитета. Привилегије цара Леополда I.
1.7 Први и Други српски устанак.	Портрет Карађорђа или Милоша Обреновића.	Живот у првој модерној српској држави (Правитељствујушчег совјета сербског).
1.8 Владавина династије Обреновић.	Портрет Михаила Обреновића.	Обреновићевска Србија након промене устава.

1.9 Владавина династије Карађорђевић.	Портрет Ослободитеља или Ујединитеља.	Остварење идеје југословенства (нпр. дипломатским путем или оружаном борбом; или мањинска политика у Краљевини Југославији).
1.10 Срби у Пешти и Будиму током „дугог” XIX века.	На основу монографије Стојана Вујичића: „Разгледање града” – Белварош или Табан.	Детаљни приказ делатности једне српске установе из датог периода (нпр. Текелијанум).

2. Етнографија

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
2.1 Обичаји материјална култура. Срба у Мађарској.	Познавање и карактеристике географских обележја српских насеља. Карактеристике српских породичних кућа. Поређење кућа и њиховог уређења унутар једног насеља. Способност препознавања и именована породичних и родбинских веза, значај и улога породице као заједница некада и сада	Израда плана за пројекат сакупљања и излагања сакупљених предмета. Анализа проблематике заједничког живота више генерација и њена пројекција на данашњу ситуацију.
2.2 Религија и култура Срба у Мађарској.	Златно доба Будимске епархије. Познавање Пеште, Будима и Сентандреје као центре образовања и културе.	Израда плана за пројекат на основу извора Израда плана за пројекат на основу сакупљачког или истраживачког рада. Нпр.: приказ укључивања српске културе у европске токове.
2.3 Обичаји српске мањине у Мађарској.	Празници и обичаји у току једне календарске године. Карактеристике породичних окупљања. Обичаји и обреди везани за црквене празнике. Народни празнични обичаји који се везују за рад, годишња доба и временске прилике, на основу мотива у лирским (народним) песмама. „Стари, добри обичаји” као што су Лазарева субота, Лазарева врбовина.	Израда плана за пројекат сакупљања обичаја. На пример о току једне свадбе, њеним учесницима, обредним и другим обичајима.

2.4 Народна ношња српске мањине.	Најкарактеристичнија обележја мушких и женских народних ношњи и фризура у родном насељу. Приказ народних ношњи фолклорних група на основу облика, боја и материјала.	Приказивање моде у различитим периодима, токови и узроци промена.
2.5 Навике у исхрани.	Култура кувања и исхране код Срба. Типична свакодневна и празнична јела, традиционални начин исхране, исхрана везана за празнике. Израда јеловника. Обичаји карактеристични за период поста (Божих, Ускрс), опис и начин припремања неколико јела.	Поређење српске традиционалне кухиње са кухињама других мањинских народа, односно већинског народа.
2.6 Медији српске мањине у Мађарској.	Улога писаних и електронских медија Срба у Мађарској. Изражавање свог мишљења о текстовима објављеним у Српским народним новинама.	Израда плана етнографске серије за емисију на Српском радију.

3. Географија

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
3.1 Регије Срба у Мађарској.	Регије насељене Србима, њихове карактеристике и природна обележја.	Израда географске карте региона (одакле ученик потиче) са листом природних, етнографских и културних атракција.
3.2 Повезаност природних обележја и начина живота.	Приказ узајамног утицаја природног окружења и специфичних карактеристика српске мањине, тумачење животних прилика. Анализа српских крајева уз коришћење географских извора, књижевних и ликовно-уметничких дела као основе.	Приказивање промена у начину живота на основу одломака из књижевних и историјских текстова.
3.3 Географија земље матице.	Приказ географског положаја Србије и њена географска подела. Опис природних лепота и туристичких	Природно-географске карактеристике северних делова Србије (Војводина, Нови Сад, Фрушка гора).

	знаменитости. Приказ најзначајнијих градова у Србији на основу оригиналног материјала.	
--	--	--

4. Друштво

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
4.1 Друштвене везе Срба у Мађарској.	Представљање и тумачење основне везе већинског народа са припадницима разних етничких група. Карактеристика и функција приредби које организује српска заједница на државном нивоу ради јачања националне свести (Свети Сава, Видовдан).	Студијска анализа етничког идентитета унутар заједнице Срба у Мађарској данас.
4.2 Положај припадника српске мањинске заједнице, утицаји вишеструке националне припадности.	Карактеристике везе са заједницом. Утицај културних споменика (Грабовац, Сентандреја) на појединца и заједницу.	Видови испољавања националне свести.

5. Стицање знања о језику српске народности

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
5.1 Фактори који утичу на развој српског језика.	Српски језик као припадник групе словенских језика. Приказивање значајних станица у развоју српског језика. Вук Караџић као реформатор српског језика и његова улога у развоју српског језика.	Способност сналажења у текстовима на тему језика.
5.2 Говорни језик и улога језичких промена.	Приказивање једног дијалекта помоћу примера. Тумачење карактеристика говора своје околине на основу текста писаног датим дијалектом.	Утицај медија на свакодневни говор. Тумачење књижевних дела чија је главна тема употреба језика. Основне карактеристике двојезичности

	Приказивање изговора на примерима из књижевних дела. Матерњи језик Срба у Мађарској као основно обележје националне свести.	
--	--	--

6. Архитектура Срба у Мађарској

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
6.1 Српска архитектура.	Основне карактеристике сликања фресака и икона; рашка, српско-византијска и моравска школа као најважније школе средњовековне архитектуре.	Препознавање и приказивање архитектонских стилова у писаном облику (манастири Хиландар, Студеница).
6.2 Ликовна уметност и архитектура Срба у Мађарској.	Приказ својеврсног стила у ком су грађене српске православне цркве у Мађарској	Анализа иконостаса у Благовештенској цркви у Сентандреји, дела будимског иконописца Михајла Живковића.
6.3 Функционалне и формалне одлике архитектонског, грађеног окружења.	Израда скице нацрта основе родног места, српски називи у именима улица и њихова историја.	Приказ основних одлика архитектуре Срба у Мађарској на примеру родног места.
6.4 Заштита српске националне баштине.	Израда скице програма за заштиту дела националне баштине у свом родном месту.	Комплетна израда програма за заштиту дела националне баштине у свом родном месту.

7. Музика, песма и плес код Срба у Мађарској

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
7.1 Карактеристике српске народне музике и народних песама.	Писмени приказ уметничке делатности Корнелија Станковића на пољу истраживања компоноване музике и црквене музике код Срба, и првог сакупљача народних песама.	Запис текста једне византијске црквене песме.
	Музика и певање уз инструменталну пратњу у свакодневном животу и на празнике.	Приказ и анализа свадбених песама.

	Приказ музичке баштине Тихомира Вујичића.	Приказ и опис наставка и обраде сакупљачког рада започетог од стране именованца Ансамбла Вујичић.
7.2 Плесна култура код Срба у Мађарској.	Опис и анализа традиционалних српских плесова.	Опис обредних, архаичних плесова (Додоле, Лазарице)
7.3 Очување традиције у српској музичкој култури.	Израда предлога програма за један музичко-плесни програм.	Израда предлога програма чији је циљ очување српске музичке традиције.

8. Познавање права народности, познавање друштва

Теме	Степен испита	
	Средњи степен	Виши степен
8.1 Законски оквири мањинске политике.	Утицаји закона из 2011 године CLXXIX који се односе на мањинске народе. Улога Омбудсмана за људска и грађанска права и заменика омбудсмана задуженог за заштиту права националних мањина у Мађарској.	Анализа закона који се односе на националне мањине.
8.2 Основе и пракса система мањинских самоуправа.	Приказ делатности једне српске мањинске самоуправе.	Карактеристике изборног система код мањинских самоуправа.
8.3 Улога српских мањинских самоуправа и удружења у очувању идентитета.	Приказ програма и принципа делатности цивилних организација регионалних удружења.	Формулисање предлога за подржавање мањинског идентитета у оквиру регионалне или земаљске политике.
8.4 Основа функционисања и пракса мањински самоуправа.	Приказ рада једне мањинске самоуправе.	Карактерисање избора мањинских самоуправа
8.5 Програми српских самоуправа и њихов значај у очувању идентитета.	Приказ цивилних организација, удружења, њихов програм и принцип рада. Научне, педагошке, културне и образовне институције које су у власништву Самоуправе Срба у Мађарској почев од промене политичког система.	Формулисање предлога мањинским самоуправама или државној политици за очување мањинског идентитета.

С) ОПИС ИСПИТА

Делови испита

Средњи степен		Виши степен	
Писмени испит	Усмени испит	Писмени испит	Усмени испит
Пројекат	15 минута	180 минута	20 минута
80 бодова	70 бодова	100 бодова	50 бодова

Средства која се могу користити на испиту

	Средњи степен		Виши степен	
	Писмени испит	Усмени испит	Писмени испит	Усмени испит
Обезбеђује кандидат	НЕМА	НЕМА	Једнојезични речник	НЕМА
Обезбеђује институција која организује испит	НЕМА	Средства која су назначена у датом задатку (фотографија, штампа и електронички подаци)	НЕМА	Средства која су назначена у датом задатку (фотографија, штампа и електронски подаци)

Треба да се објави

	Средњи степен		Виши степен	
	Писмени испит	Усмени испит	Писмени испит	Усмени испит
Градиво	НЕМА	наслови теза	НЕМА	наслови теза
Рок	најмање 60 дана пре почетка мајско-јунског испитног рока	најмање 60 дана пре почетка мајско-јунског испитног рока	НЕМА	најмање 60 дана пре почетка мајско-јунског испитног рока
Одговорна	Институција која је одговорна за припрему испитних материјала.			

ИСПИТ СРЕДЊЕГ СТЕПЕНА

Писмени испит	Усмени испит	
(пројект)	15 минута	
Самостална обрада једне теме током године	Одбрана пројекта	Објашњење једне тезе
80 бодова	20 бодова	50 бодова
	70 бодова	

Писмени испит

Израда једног пројекта замењује писмени испит.

Тему пројекта кандидат може изабрати од 8 тематских кругова из детаљних захтева, а коју тему кандидат брани на усменом испиту.

Захтеви у вези пројекта:

Обим радње износи 10 до 20 страница, у коме обширност текста, без прилога, са величином слова 12 и размаком редова 1,5 мора достићи 5 страница. У пројекту се разрађују следеће теме: образложење одабира теме, формирање хипотезе односно постављених циљева, библиографију, податке о стручној литератури, опис прикупљања података, разлагање садржајног дела теме, закључке и лична искуства.

Рад на пројекту је, од избора теме до коначног облика, самосталан рад. Кандидат током израде пројекта може тражити помоћ од конзулента. Ако кандидат више нема статус ученика, а жели помоћ конзулента, онда сам мора бринути о конзуленту. Кандидат који има статус ученика може узети за конзулента и стручног професора. Кандидат готов пројекат предаје најкасније до почетка писменог испитног рока.

Кандидат за представљање пројекта израђује кратку скицу на основу које брани пројекат током усменог испита.

Оценивање пројекта

За пројекат се може дати укупно 80 бодова. Оцена ученика се обавља помоћу средњег упутства за бодовање која садржи следеће опште критеријуме за оцену.

I. Садржај

а) Комплексност, приступ тему с више страна	30 бодова
б) иновативни приступ теми	10 бодова
в) Приказ библиографије и стручне литературе у вези са темом	5 бодова

II. Процес израде пројекта

а) Приказ фаза пројекта	5 бодова
б) приказ појединачног истраживачког рада	15 бодова

III. Форма

а) Језичка обликованост/формулисаност	8 бодова
б) структура, квалитет коначног изгледа	7 бодова

Уколико је текст знатно краћи од минималне дужине текста (мање од 4 странице) пројекат се не може бодовати.

Усмени испит

Садржајне и формалне карактеристике теза усменог испита

Кандидат у року од 5 минута приказује свој пројекат. За представљање треба да понесе унапред урађену презентацију или израђену кратку скицу. Након тога има на располагању 10 минута за израду своје тезе.

Низ теза се састоји од 20 теза које су састављене од четири тематских кругова. Тезе обавезно треба да садрже теме следећих тематских кругова: Историја, Етнографија, Стицање знања о језику српске народности, Познавање права народности, познавање друштва. Тезе треба да покривају све четири теме заједно. Свака од теза мора да садржи и један извор у вези са темом, чија је анализа такође део одговора.

Оцењивање усменог дела испита

За усмени испит максимално може се дати 70 бодова. Унутар тога за презентацију пројекта може се дати 20, а за анализу тезе 50 бодова. Бодовање ученика се обавља применом следећег упутства за оцену и исправљање која садржи следеће критеријуме:

Приказивање пројекта – укупно 20 бодова

– сажетак пројекта са најбитнијим садржајем	7 бодова
– начин представљања	5 бодова
– језичка правилност	5 бодова
– прегледност	3 бода

Оцена усмене тезе – укупно 50 бодова

– садржај	25 бодова
-----------	-----------

– анализа извора	10 бодова
– језичка правилност	10 бодова
– структура, формулисање одговора	5 бодова

ИСПИТ ВИШЕГ СТЕПЕНА

Писмени испит	Усмени испит	
180 минута	20 минута	
Есеј	Израда тезе	
	А) подтеза	Б) подтеза
100 бодова	25 бодова	25 бодова
	50 бодова	

Писмени испит

Садржајне и формалне карактеристике задатка

На писменом делу испита вишег степена кандидат мора на основу централних задатака (бирајући од три наслова) написати есеј од 600-700 речи.

Писмени испит је заснован на детаљним испитним захтевима. Писмени део испита садржи задатак који је заснован на осам тематских кругова (види Детаљне захтеве). Кандидат на основу извора о датој теми потврђујући, допуњујући својим личним мишљењем/ставом и изворима.

Оцењивање теста

За целину теста може се дати највише 100 бодова. Централно упутство за бодовање писменог дела испита садржи упутство за бодовање теста.

Усмени испит

Садржајне и формалне карактеристике усменог испита

Садржајна структура

За усмени централно се израђује 10 теза. Свака теза се састоји од две подтезе. Под „А” кандидат извлачи из тематских кругова историје, на тему права народности и познавање друштва, а под „В” извлачи из тематских кругова етнографије и Стицање знања о језику српске народности. Унутар појединих тема опширност појединих тема није 50-50%, понеки тематски круг може бити опширнији. За оба задатка кандидат устоји на располагању по 10-10 минута.

Оцењивање усменог дела испита

За овај део испита може се дати највише 50 бодова. На две подтезе може се дати по 25 бодова.

Бодовање ученика обавља се помоћу следећег централног упутствакоја садрже најважније карактеристике бодовања.

Подтеза „А”

– садржај	15 бодова
– структура	5 бодова
– језичка правилност	5 бодова

Подтеза „В”

– садржај	15 бодова
– структура	5 бодова
– језичка правилност	5 бодова